

1. **KROTKO** (512) *av*

Pierwsze o pochylone, drugie jasne.

comp i sup (14 + 17) -krócej (25), -krotcej (6); -krotcej *Mącz* (2), *ModrzBaz*, *CzechEp* (2), *LatHar*; ~ -ej (6), ~(e) (25). *sup* *ną-* (14), *nąj-* (3); *nąj-* *GórnDworz*, *ną-* : *nąj-* *Mącz* (3 : 2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *W czasie ocenianym jako trwający mało* (74) : Krotkość niewiáftá żákuie *BierEz* O2v; *OpecŻyw* 20v; kapłany [...] przymśzy telko zwabycz fynd bozego znyeba y pyaľthouacz wráku fwyth poth kftaltem chleba czyalo boze a yeden raľz przeľz dzyen y barzo krotko *PatKaz II* 38v, 32v, 33, 69; *MiechGlab* 63; *WróbŻoľt* R8v; *RejPs* 104, 135; *RejRozpr* F4; *RejJóz* II5v; *RejKup* p5, z4; *LubPs* K4v, L; Ale podzmy do Krzyża trzećiey tześci/ ktorą krotko odpráwiemy. *KrowObr* 237, Av; *RejWiz* 155; *RejŻwierc* 143; Sofár okázuiie iż chwałá ludzi niepobożnych krotko trwa. *BibRadz Iob* 20 arg, I 451a marg; y rzekł: Będęć fłużył fiedm lat zá Rachel. Ale fie to zdáło krotko Lábánowi bo iá miłował *BielKron* 15; A niemamy fię namniey tego bać/ yżeľmy fndaz krotko żyli: ale fię tego mamy barzo bać yżeby ten czas náľzego życia/ krotki fię infzym niezdał. *KwiatKsiąż* M4v, M4v; *RejPos* 321; Krotkoć dziatki oycowľká miłość pámiętaia *HistLan* A3; *KuczKkat* 430; *RejŻwierc* 100, 270v, Bbbv; PO śmierci [!] tego okrutniká [...] krotko był fyn iego Leo czwarty ná páńľtwie. *SkarJedn* 209, 197, 320; *SkarŻyw* 4, 196, 299, 300; *KochTr* 24; *CzechEp* 322; *Calep* 138a; á nie maľzli trzciny/ tárgána fłomą kitek náwiázawľzy/ to máło krocey trwa niź gárdliná: fłomą tárgána nie potrzáľay [dachu] *GostGosp* 96; *GrabowSet* B3, T3; *LatHar* 190, 216; *RybGęśli* Cv; *WysKaz* 47; *SarnStat* 1149; PRZEMYSL WTORY/ ácz krotko/ lecz fzczeńnie krolował *KlonKr* A3v; *KmitaSpit* A2v; *PowodPr* 79; Przetoż [P. Jezus] vkázuiie fię im krotko/ wnet wznikáiać z oczu ich/ y przez drzwi zámknione wchodząc y wychodząc *SkarKaz* 208a, 381a; *SkarKazSej* 693a; Z Wľtydem poczęty człowiek/ vrodzony Z boleściá/ krotko tu ná świećie żywie *SzarzRyt* Av.

W charakterystycznych połączeniach: barzo krotko (13); *mało krocej; krotko być* (11), *pamiętać* (3), *trwać* (8), *żałować, żyć* (10).

W przeciwstawieniu: »krotko ... długo« (1): Nie dáyże fie áni młodości/ áni złemu przyrodzeniu/ áni złemu towarzýľtwu vwodzić/ [...] Abowiem ná coby cie przywieść mogli/ bárzo to trwa krotko/ á bárzo długo fzkodzi *RejŻwierc* 18. Cf *Szereg*.

Wyrażenie: »krotko trwający« = *brevis aevi, momentarius, oligochronius Cn* (12): A áceś nam dał krolá nieľkończonego á nieták krotko trwáiaćiego iáko yni národowye á wľľákoż iefćze przyľoż lat co nawięcey ku látom iego dla wielkiey dobrotliwoľci iego. *RejPs* 89v, 42v, 107; *BibRadz I* 346 [2 r.]; *RejPos* 7, 184v, 262v, 278; *RejŻwierc* 18, 38; *CzechEp* 8.

Szeregi: »(bądź) krotko albo (i, bądź) długo« [szyk 3 : 1] (4): *RejŻwierc* 272; Bo iednáć z nas káždy krotko áľbo długo/ z tego światá zniść muśi. *KarnNap* Ev; *CzechEp* 117; *KochFr* 32. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»rychlej i nakrotcej« (1): IVż fię zá pomocą páná Bogá náľzego dwoie ksiáżek ná Wędzidło I.M.X.K. Poznánľkiego/ Hieronimá Powodowľkiego/ głownego nieprzyiaćielá náľzego/ ile mogło być nakrotcey ľkończyło: iuż teź czás trzećie wzięć prześię/ [!] y ony także co rychley/ y nakrotcey ľkończyć. *CzechEp* 323.

»rzadko i barzo krotko« (1): [świat] o cudzey śmierci rychley y częściey/ ále o fwoiey rzadko y bárzo krotko myśli. *WysKaz* 46.

2. *Przy użyciu malej ilości słów; praecise Mącz, Calep, Cn; restriete Calep, Cn; summatim Mącz, Cn; anguste, brevibus, capitulum, circumscripte, comprehense Mącz; compendiario, compresse, paucis, presse, strictim Cn (432) : Krotko ten węzeł rozwádzę. BierEz F; OpecŻywPrzedm C4; a pan moy Czeflarz ye⁸⁰ m. Tur. nyecziniacz tey rzeczi krotko ye⁸⁰ Cz. m. raczil prikazacz *LibLeg* 11/18v; *RejRozpr* A2; przetom tv wtych malych xiążkach wiarę moię krotko opifał *SeklWyzn* 4v, 4, 4v, b2v, d3, g4v; *SeklKat* E2, Y3; *RejKup* f4; ktorzy [ewanjelisiowie] yedno kilko álbo kilkonałcye kazánya yego [*Chrystusa*]/ y to dofyć krotko/ wypifałi. *KromRozm II* d3v; Yákub teź żydom náwroconym krotko przypomina yáko żyć *KromRozm II* e4, cv; *GliczKsiąż* C3v, G8v, M7, 08; *GroicPorz* A3v, A4, h2v, v2, ee4, hhv; *KrowObr* 63v, 132, 178, 184v; *RejWiz* 46v, 47; *Leop* *B4v, 1.Petr 5/12; *BibRadz* *3v, *4v, *5v, I 353v; *OrzRozm* Q2, S3, V; Luter powiedzwał/ gdyź to odemnie krotko chcecie wyedzyc/ ia fwey żadney rzeczy nieodłtapyę wpyfaniu *BielKron* 196v; Przygody kłiążąt wielkiew Polfki krotko nápiŕzę *BielKron* 361v, 98v, 117, 129, 141, 159 (15); *KwiatKsiąż* Q; A przeto tey ich zawifney á niezmierney potwarzy/ vmyfłiem ná ten čás krotko zábieżec. *LeovPrzep* a2v, a2v; *Mącz* 10a, 29d, 30a, 37d, 44d (20); *OrzQuin* H2, M2v; *SienLek* 41; *RejAp* 7v, 185; *GórnDworz* Hh5; Toć iefł obyczay mierzánia Pláców/ według piŕánia Gréków y Látynów/ krótko vkazány. *GrzepGeom* I2v, B2v, I2v; *RejPos kt*, 131, 337, 339; *RejPosWiecz*², 97, 97v; A żeby temu wyrozumiał lepiéy/ wyłóżec to krótko. *BialKat* 68v, 78v, 96, 248v, 363v; Ale o dułzách [...] ftárfzy y nowi Doctorowie rozmáicie/ y nie zgodnie o tym piŕzą. Częgo krotko poŕluchay. *GrzegŚm* 14, 54; Będzie vczył Pleban/ iż náuká o tych táiemnicách w Kredżic krotko ŕie zámyka. *KuczbKat* 9, 45; *RejZwierc* A3v, 33, 42v, 157v; *BielSpr* 57v; *WujJud* A7, 42; *WujJudConf* 12v; *RejPosRozpr* b3; Co s tey Rołpráwy fwiętey krotko ku náuce náłzey pámiętać mamy. *RejPosWstaw* 42; Y któźby mogł złoŕci wŕzytki/ [...] wyliczyć? Przetoź Páweł fwięthy wŕzytki krotko zbieráiąe ták mowi *RejPosWstaw* [110³]v, [110²]/ 111, [143²]; O Achábie iefłi co/ chciałby iefzcze wiedzyc/ Mogę iego nicżemność/ krotko tak powiedzyc. *HistHel* C4v; *Strum* Ov; *BialKaz* B2, B4, E3; *BudNT* q7; Zás im Krol dżiękowanie ŕam krotko vczynił *StryjWjaz* A4, A3; A naprzod/ krotko mi ná to odpowiedz/ wierzyŕli temu/ iż Iezus Chriŕtus iefł fynem Bożym? *CzechRozm* 61, 33, 59, 60v, 143v, 172 (9); *PaprPan* Cc4; *KarnNap kt*; Iuŕtinian Cefarz [...] kazał wŕzytko práwo krotcey zebrác. *ModrzBaz* 98, 1v, 24, 87, 127v; *SkarJedn* 233; kaźdy ŕpoŕób wżywánia cieplic/ krótko obaczemy *Oczko* 15v, A4v, 12, 24, 29v, 33v; *Calag* 493a; *SkarŻyw* 127, 141; *StryjKron* 432, 462, 562; O Lukrecyey [...] ták nápiŕał, oycá iey y onę krotko máłuiąc. *CzechEp* 419, 39, 73, 75, 82 (47); *NiemObr* 92; *KochMarsz* 154; *ReszPrz* 38, 103; *WerKaz* 279; *PudłFr* 73; *PaprUp* A2, A2v, A3v, L4; W tych dniach miałem dwoie pisanie wń naktore lubo wvstawicznym kieraciemym odpisuie wń, iż krotko occupatie niech mię wymowię wń. *ActReg* 124, 100, 139; *Calep* 139a, 197a, 775b, 829b, 919a; *GostGosp* 20; *LatHar* 42, 67, 77, 96, 129 (13); *WujNT przedm* 17, 25, s. 204, 358, *Rom* 13/9, *Hebr* 13/22; *WysKaz* 35; *SarnStat* 1269, 1280, 1305; *GrabPospR* Lv, L2; *PowodPr* 6, 28, 54; Żydowie/ Turcy y heretycy iákie mákuły cnoty y poczciwoŕci w zakonie ŕwym máią/ y ŕproŕności ktorą ŕię y rozum brzydźci: trudno krotko powiedźec. *SkarKaz* 277a, 122a, 160a, 314b, Ooob; *PaxLiz* B4v; *ZbylPrzyg* B.*

W połączeniu szeregowym (1): druga trefność ząfię/ kiedy kto krotko/ zwięzliwie/ trefnie/ á s prętká co rzeczé GórnDworz N8.

W przeciwstawieniach: »krotko ... długo (4), szeroko (4), dostatecznie, jaśnie« (10): Możefs fię wtem krotko ísprawić Nietrzebać fię długo bawić *RejKup* z4; *BibRadz* *4; *BielKron* 230v; *SienLek* 16v; A wżyftkę náukę pobożności Apóstoł Błogofławiony/ ácz krotko wżákże dofyć iáfnie/ zawiera tu we dwu rzeczách *RejPosWstaw* [21²]; *ModrzBaz* 98, 128; *StryjKron* 66; Bo co fię wolnieyfzym w Płáterzu Pányy Máryey dłużey przełożyło; to zábáwionym w Wianku ná trzy części krocey fię rozdzieliło *LatHar* 508; O tych hándlách wtey części chcemy krotko mowić/ Potym ízryzey káżdą rzecz zófobná ponowić. *KlonWor* 9. Cf *Szeregi*.

W charakterystycznych połączeniach: *barzo krotko; krotko dotknąć* (10), *mowić* (36), (*na-*, *o-*, *wy-*, *od-*, *przy*)*pis(yw)ać* (40), *pokaz(yw)ać* (*się*) (11), (*od-*, *o-*, *prze*)*powiedzieć* (70), *posłuchać*, *przebieżec* (3), *przypominać* (12), (*na*)*uczyć* (2), *ukarać* (2), *wyłożyć* (4), *wspominać* (6), *zamknąć* (*a. zamykać*) (*się*) (9), *zebrać* (3).

Frazy: »(a, owa, i, owo, ale) krotko (mowiąc)« = *uno verbo complecti, breviter et strictim dicere, loqui paucis, breviter perstringere* *Cn* (104): *ForCnR* B; *FalZioł* III 38b; A krotko mowiącz/ wyznawam ty wżyftki członki wiary/ ktore fá od Apóstołow/ y na Confilium Nicenłkim y od Atanaśiufa napisane. *SeklWyzn* b2, cv, d3v, f4, g2; *SeklKat* D4, F2v, F4v, K3v, K4v (18); *MurzHist* A3v; *GliczKsiąż* H3, K5; *KrowObr* A2v, B, 40, 84, 129v (10); *RejWiz* 116d; Owa krotko/ iákom was iedno poznał [*a die, qua cognovi vos*]/ tedyłcie ząwżdy odpornymi byli Panu. *BibRadz Deut* 9/24; *OrzRozm* Mv, R4; *BielKron* 155v; Ad summum in summa, krótkimi słowy rzecz olięgáyac/ álbo/ Krótko mówiąc. *Mącz* 3b, 105c, 431d; *GrzegŚm* 48, J; *RejPosWstaw* [21²], 110v; *BiałKaz* F2v; *CzechRozm* 30, 92, 94, 219v, 221v, 243v; *ModrzBaz* 82; *SkarJedn* 22; *SkarŻyw* A3, 121, 230, 261, 269, 298, 342; *CzechEp* 7, 7v, 49, 53, 80 (13); *WerGośc* 260; *PudłFr* 45; *GórnRozm* F2, F3v, H4v; *ActReg* 101, 152; *OrzJan* 54, 68; *LatHar* 51, 76, 124, 164, 264, 379, 478; *RybGęśli* D4; *WujNT* 15, 815; *JanNKar* A2; *PowodPr* 72; *VotSzl* A2v, B, B4v; *KlonWor ded* **3.

»krotko pisząc« (2): *GliczKsiąż* O2v; akrotko pisząc tak mi się wcora P Gniezninski declarował *ActReg* 111.

»krotko powiedając« (13): Owa krotko powiedaiącz nie miey w tym nadzieie *RejJóz* F2v, H2v; *RejKup* c6; *MurzNT* 76; *BibRadz* *3v; *LeovPrzep* B3; *GórnDworz* M8v, Y6, Aa5; *BielSpr* 31; *ModrzBaz* 6v, 12, 86v.

»(iż) krotko powiem (*a. rzekę*)« (9): A iż powiem krotko/ podawał náuki iákoby nieiakięgo lekárftwá przewybornęgo *BibRadz* I 353v; *OrzRozm* L2; *GórnDworz* Ov; *RejPosWstaw* [21²]; *CzechEp* 328, 383; Ná to ia tobie bráćie/ krotko co wiem/ Iedno mię słuchay/ niepochybnie powiem *KlonFlis* D3; *KlonWor* 32, 77.

Wyrażenia: »krotko opisany (*a. napisany, a, wypisany*)« (10): *ComCrac* 21v; *SeklWyzn* 4v; *RejWiz* A4v; *Vítawy Práwá Polskiego/Dla pámięci krótko wypifáne. UstPraw kt*; *BibRadz* I 353v; *RejAp* 173v; *GrzepGeom* A, C; *RejPos* 223v; *BielSpr* 35v.

»krotko zebrany (*a. wybrany*)« (17): *OpecŻyw kt*, 1; *Zywothy Philozophow*: to ieft: mędrzew nauk przyrodzonych. Y też inłzych mężow cznotami ozdobionych ku obyczáynemu nauczaniu

człowieka każdego krotko wybrane. *BielŻyw kt*, 118; *RejPos* 4, 7v, 11, 14, 17 (11); *RejPosWiecz*³ 99; *RejPosWstaw* [22³].

Szeregi: »krotko i dostatecznie« (1): to co ku zbawieniu wierzyć/ y wyznawać potrzebá/ krotko y doftátecznie/ od ducha Bożego wyráżono *NiemObr* 93. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

»krotko a jaśnie« (1): Potem żeby práwo krotko/ á iásnie píano po Polfku było/ nie ták iáko teraz w Státucie ftoi/ co tíżemá/ ábo cztermá fłow odpráwićby fię mogło/ to puł kárty/ y więcey fłow w Státucie nápiáno. *GórnRozm* K2v. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

»krotko a niejaśnie« (1): w skłádzýe álbo háfle onym Apóstolfskim bárzo krotko/ á nye yáfnye o tym dotknyono *KromRozm III* C4v.

»krotko a (i) po prostu (a. prostemi słowy)« (3): CONFESSIA Wyznanie wiary Powłzechney Kościołow Krześciáńfskich Polfskich krotko á proftemi fłowy zámknione. *WujJudConf* 1; *CzechRozm* 65v; *CzechEp* 6v.

»z wierzchu a krotko« (1): A dla thegoż dofýć ná tym bédzie iz fię ták tego tylko z wierzchu á krotko dotknęło *BibRadz* *4.

»krotko, (ale, a, i) węzłowato« (3): KRotko ále węzłowáto/ Bernárd fwięty: trzy rzeczy w rozmyślaniu męki Páńfskiej vważáć rádži *LatHar* 260, +2, 6.

3. Zwroty o różnych znaczeniach (5) :

»nosić włosy krotko« = *mieć krótkie włosy* (1): od tey bitwy Polacy prętko przemienili fwe obyczáie: ábowiem iáko pierwey nošili włosy dłuogo/ ták záfie krotko *BielKron* 409v.

»krotko siedzieć w strzemieniu« = *siedzieć w siodle o krótkim strzemieniu, w taki sposób, że nogi są podkurczone* (1): [*w Moskwi*] ftepią ieżdżą bes óftrog/ obyczáiem Tátárfkim/ y krotko fiedzą w ftrzemieniu *BielSpr* 66.

»krotko usadzić« = *pokonać* (1): Milciádefowi też w męftwie nic nie dádzą/ By był Iphiklufem krotko cie vłádzą *PaprPan* N4.

»krotko (u)wiązać« = *(u)wiązać na krótkiej uwięzi* (2): *Calep* 919a; y nie raz twoię myśl rópułzczoną y rozerwána/ iáko plá ná lánuchu/ krotko wiązáć/ fluga Boży/ mušifz *LatHar* +8v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Breviter et strictim, Krotko y ná prętce *Mącz* 421b.

Synonimy: 2. węzłowato, zwięźliwie.

Cf **KROTCE**